

ASEAD 7. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER SEMPOZYUMU
EJSER 7th INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON SOCIAL SCIENCES
10-12 Nisan /April 2021 Kemer - ANTALYA

BİLDİRİLER KİTABI
PROCEEDINGS BOOK

Ressam: Parisa SAHAFIASL

Eserin Adı: Kayıp Vincent

ASEAD 7. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER SEMPOZYUMU
EJSER 7th INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON SOCIAL SCIENCES
10-12 Nisan /April 2021 Kemer - ANTALYA

Sempozyum Onursal Başkanı:

Prof. Dr. Rabiyyat ASLANOVA
Bakü Devlet Üniversitesi

Editör:

Doç. Dr. İrfan TÜRKOĞLU

ISBN

978-625-7624-40-4

ASTANA YAYINLARI

Adres : Gökkuşığı Mahallesi 1195 Sok. No: 2/A Çankaya/ ANKARA

Telefon : 0 312 230 04 85 – 86 - 87

www.astanayayinlari.com

E-mail : astanayayinlari@gmail.com

Bu kitap sempozyumda sunulmuş olan bildirilerin Tam Metinlerini kapsar.

Yazıların yasal ve etik sorumluluğu yazarına aittir. Kaynak göstermek kaydıyla alıntı yapılabilir.

31 Mayıs 2021

Ankara

ASEAD 7. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER SEMPOZYUMU 10-12 Nisan 2021 Kemer ANTALYA

27 Haziran 2018’de yayımlanan Akademik Teşvik Yönetmeliği Madde 7/9 da belirtildiği üzere “*Tebliğlerin sunulduğu etkinliğin uluslararası olarak nitelendirebilmesi için en az beş farklı ülkeden konuşmacının katılım sağlaması esastır.*” Bu kapsamda 10-12 Nisan 2021 tarihleri arasında ANTALYA-Kemer’de düzenlemiş olduğumuz ASEAD 7. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu akademik yükselme kriterini sağlamaktadır.

DÜZENLEME KURULU / ORGANIZATION COMMITTEE

Prof. Dr. Rabiyyat ASLANOVA Bakü Devlet Üniversitesi, Azerbaycan
Prof. Dr. Dilek BARLAS Koç Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Burhan BALTACI Kastamonu Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Ferit İZCİ Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Necati KAYHAN Karabük Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Erlan BAKİEV American University of Central Asia, Kırgızistan
Doç. Dr. Ferihan POLAT Pamukkale Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Gadir BAYRAMLI Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi, Azerbaycan
Doç. Dr. Gulhan ABEDALAZIZ MOH'D JALAL AL TURK Ankara Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. H. Burçin HENDEN ŞOLT Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. İrfan TÜRKOĞLU ASEAD, Türkiye
Doç. Dr. Kürşat KURTULGAN Mersin Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Nil Esra DAL Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Nurdan KUŞAT Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Armağan GÜNEŞ Harran Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Aydın ÜNAL Kırklareli Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Burcu GEZER ŞEN Fırat Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi İsmail GÖKDAYI Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa FİDAN Yozgat Bozok Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Nurhodja AKBULAEV Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi, Azerbaycan
Dr. Öğr. Üyesi Onur Başar ÖZBOZKURT Tarsus Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Senem ALTAN Doğu Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Yağmur KARA Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Türkiye

BİLİM KURULU / SCIENTIFIC COMMITTEE

Prof. Dr. Giuli ALASANIA University of Georgia, Gürcistan
Prof. Dr. Kemal KARPAT University of Wisconsin, ABD
Prof. Dr. Rifat ŞKRİJELJ University of Sarajevo, Bosna Hersek
Prof. Dr. İrfan MORİNA University of Pristina, Kosova
Prof. Dr. Abdilbaet MAMASIDIKOV Kırgızistan İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Kırgızistan
Prof. Dr. Ali TOMAK Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Burhan BALTACI Kastamonu Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Dilek BARLAS Koç Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Emine KOCA Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Ertuğ ÖNER Ege Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Fedar REHİMOV Bakü Devlet Üniversitesi, Azerbaycan
Prof. Dr. Ferit İZCİ Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Georgi GAGANİDZE Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Gürcistan
Prof. Dr. Gülser ÖZTUNALI KAYIR Akdeniz Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Hasret Elçin KÜRŞAT ÇOŞKUN Yeditepe Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. İrfan KALAYCI İnönü Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Kamile AKGÜL Haliç Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Kakhaber KORDZAİA Caucasus International University, Gürcistan
Prof. Dr. M. Asif YOLDAŞ Hitit Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Mehmet Merdan HEKİMOĞLU Uluslararası Final Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Metin IŞIK Sakarya Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Muradov Reşad ŞAHBAZOĞLU Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi, Azerbaycan
Prof. Dr. Nasriddin Sadriddinov TALBAKOVİCH Kurgan Tube State University, Tacikistan

**AVRASYA SOSYAL VE EKONOMİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ (ASEAD)
EURASIAN JOURNAL OF SOCIAL AND ECONOMIC RESEARCH (EJSER)**

- Prof. Dr. Necati KAYHAN Karabük Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Nihat BATMAZ Pamukkale Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Olga Nosova VALENTYNOVNA Kharkiv National University, Ukrayna
Prof. Dr. Rabiyyat ASLANOVA Bakü Devlet Üniversitesi, Azerbaycan
Prof. Dr. Rajabov Rajab KUCHAKOVICH Tajik State University of Commerce, Tacikistan
Prof. Dr. Rovshan ALIYEV Bakü Devlet Üniversitesi, Azerbaycan
Prof. Dr. Sabahat BAYRAK KÖK Pamukkale Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Seçkin GÖNEN Dokuz Eylül Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Simon GELASHVILI Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Gürcistan
Prof. Dr. Süphan NASIR İstanbul Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Svetlana Tyutyunnykova VLADIMIROVNA Kharkiv National University, Ukrayna
Prof. Dr. Tamara Merkulova VYKTOROVNA Kharkiv National University, Ukrayna
Prof. Dr. Teimuraz BERİDZE Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Gürcistan
Prof. Dr. Tofiq ABDÜLHESENLI Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi, Azerbaycan
Prof. Dr. Tologon OMOSHEV Kırgızistan İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Kırgızistan
Prof. Dr. Turgut ÖZKAN Beykent Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. A. Buğra HAMŞIOĞLU Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Adem BAYAR Amasya Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Adem PEKER Atatürk Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Ahmet Cem ERKMAN Ahi Evran Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Ahmet ÜSTÜN Amasya Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Ainur NOGAYEVA Avrasya Milli Üniversitesi, Kazakistan
Doç. Dr. Ali CİN Akdeniz Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Aripov Abdugani ABDUHAMİDOVICH Tajikistan State University, Tacikistan
Doç. Dr. Arzu YİĞİT Süleyman Demirel Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Asiman GULİYEV Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi, Azerbaycan
Doç. Dr. Aslı YENİPAZARLI Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Ayfer UZ Trakya Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Aykut EKİYOR Gazi Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Barış Tolga EKİNCİ Beykent Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Cırgalbek İSMANOV Kırgızistan İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Kırgızistan
Doç. Dr. Davran YOLDAŞEV Kırgızistan İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Kırgızistan
Doç. Dr. Elnare SAMEDOVA Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi, Azerbaycan
Doç. Dr. Erlan BAKIEV American University of Central Asia, Kırgızistan
Doç. Dr. Fahrettin GEÇEN İnönü Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Fariz AHMADOV Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi, Azerbaycan
Doç. Dr. Ferhunde HAYIRSEVER TOPÇU Akdeniz Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Ferihan POLAT Pamukkale Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Firdaus NOROV Kurgan Tube State University, Tacikistan
Doç. Dr. Funda ÇONDUR Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Gadir BAYRAMLI Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi, Azerbaycan
Doç. Dr. Gaini MUKHANOVA T.Riskulov Kazak İktisat Üniversitesi, Kazakistan
Doç. Dr. Geray MUSAYEV Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi, Azerbaycan
Doç. Dr. Gulhan ABEDALAZIZ MOH'D JALAL AL TURK Ankara Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Gulnara RZAYEVA Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi, Azerbaycan
Doç. Dr. Gülhanım ÜNSAL Marmara Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. H. Burçin HENDEN ŞOLT Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Hilale CAFEROVA AMEA İdare Etme Sistemleri Enstitüsü, Azerbaycan
Doç. Dr. İrfan TÜRKOĞLU ASEAD, Türkiye
Doç. Dr. Kadir DABBAĞOĞLU Arel Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Kemal EROL Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Kurbonov Abdurkarim RAKHİMOVICH Tajik State University of Commerce, Tacikistan
Doç. Dr. Kürşat KURTULGAN Mersin Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Mariya KOCHKORBAEVA Kırgızistan İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Kırgızistan
Doç. Dr. Mehmet Turgut BERBERCAN Çankırı Karatekin Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Mihai VODA Dimitrie Cantemir University, Romanya
Doç. Dr. Murat AKKAYA İstanbul Arel Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Mustafa KOCAOĞLU Necmettin Erbakan Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Mutahayira MADZHUNOVA Kurgan Tube State University, Tacikistan

VIII

ASEAD 7. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER SEMPOZYUMU 10-12 Nisan 2021 Kemer ANTALYA

- Doç. Dr. Natiq QURBANOV Azərbaycan Devlet İktisat Universiteti, Azərbaycan
Doç. Dr. Necmiye CÖMERTLER Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Nil Esra DAL Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Nurbiye UZ Anadolu Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Nurdan KUŞAT Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Nurgün TOPALLI Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Nüsrət QURBANOV Azərbaycan Devlet İktisat Universiteti, Azərbaycan
Doç. Dr. Onur Başar ÖZBOZKURT Tarsus Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Ömer Kürşad TÜFEKÇİ Süleyman Demirel Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Rahmatullo AMİNOV Kurgan Tube State University, Tacikistan
Doç. Dr. Rovshan ALİYEV Bakü Devlet Üniversitesi, Azərbaycan
Doç. Dr. Rustamov Shavkat RAKHİMOVİCH Tacik State University, Tacikistan
Doç. Dr. Saadet GANDİLOVA Azərbaycan Devlet İktisat Universiteti, Azərbaycan
Doç. Dr. Salih KALAYCI Bursa Teknik Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Samir HAMİDOV Azərbaycan Devlet Diller Üniversitesi, Azərbaycan
Doç. Dr. Senem GÜNGÖR Başkent Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Seniha ÜNAY SELÇUK Düzce Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Sharifdzhon Tojiboev GAYBULLOEVICh Khujand State University, Tacikistan
Doç. Dr. Yeliz MOHAN BURSALI Pamukkale Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Yeliz SELVİ Harran Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Yonca KÖKSAL Koç Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Zekai ÖZTÜRK Gazi Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Abdurrahman EREN, Mustafa Kemal Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ÖZDEMİR Kastamonu Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Armağan GÜNEŞ Harran Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Aydın ÜNAL Kırklareli Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Bahar AŞCI Karabük Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Burcu GEZER ŞEN Fırat Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Ekrem ÇELİKİZ İbn Haldun Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Erdoğan BOZKURT Amasya Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Gizay DAVER Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Hatice BAYSAL Süleyman Demirel Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Hüsniye AKILLI Nuh Naci Yüksel Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Okan AKKIN Ardahan Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi İsmail GÖKDAYI Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Türkiye
Yrd. Doç. Dr. Kamil KANIPEK Yakın Doğu Üniversitesi, KKTC
Dr. Öğr. Üyesi Murat YORULMAZ Yalova Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa FİDAN Yozgat Bozok Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Mübeyyen TEPE KÜÇÜKOĞLU Trakya Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Nuray Hilal TUĞAN Hacıbayram Veli Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Nurhodja AKBULAEV Azərbaycan Devlet İktisat Universiteti, Azərbaycan
Dr. Öğr. Üyesi Nuri YAZICI Bahçeşehir Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Senem ALTAN Doğu Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Vahdet ÖZKOÇAK Hitit Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Yağmur KARA Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Zişan KORKMAZ ÖZCAN Süleyman Demirel Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Ekin KAYNAK İLTAR Akdeniz Üniversitesi, Türkiye
Dr. Lazlo MARACZ Universiteit van Amsterdam, Hollanda
Dr. Mark FELSHEIM Milwaukee Area Technical College, USA
Dr. Oktay GULİYEV Azərbaycan Devlet İktisat Universiteti, Azərbaycan
Dr. Zakir ÇOTAEV Manas Üniversitesi, Kırgızistan

İÇİNDEKİLER

BÜYÜK TÜRK DÜNYASININ ŞAİRİ HÜSEYİN CAVİD: ŞİİRLERİNDE VATAN SEVGİSİ VE MANAVİ DEĞERLER Prof. Dr. Rufat Latif Oğlu HUSEYİNZADE	1-10
OĞUZNAME METODOLOJİSİ Doç. Dr. Ekrem Rufatoglu HÜSEYİNZADE	11-15
TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİNE KIZ KARDEŞLİK OLGUSU İLE DİRENEN DİZİ ÖRNEKLEMİ: DOĞDUĞUN EV KADERİNDİR Dr. Şenay TANRIVERMİŞ	16-22
İKİNCİL SÖZLÜ KÜLTÜR ORTAMINDA GELENEĞİN YENİDEN ÜRETİMİ ÜZERİNE NETNOGRAFİK BİR ÇALIŞMA: FIKRA ve TWEET Ümit OĞUR	23-39
TÜRK PAREMİYOLOJİSİ - TÜRK HALKLARININ KÜLTÜR MİRASI Öğr. Gör. Roza BAKBERGENOVA	40-43
VAN'DA HACI UĞURLAMA VE KARŞILAMA GELENEĞİ ÜZERİNE BİR İNCELEME Ahmet ÖNTÜRK	44-52
MANEVİ EĞİTİMİN ÖNEMLİ BİR UNSURU OLARAK VATANSEVERLİK Prof. Dr. Rufat Latifoğlu HUSEYİNZADE Dr. Doç. Gülsare Hüseyinağa Kızı KERİMOVA	53-55
KIRMIZI HAP VE SINIRLARI: KIRMIZI HAP (THE RED PILL) TEORİSİ BİR ELEŞTİREL TEORİ OLABİLİR Mİ? Öğr. Gör. Atilla AKALIN	56-71
ARİSTOTELES'İN MÜLKİYET ANLAYIŞI Can BİRVAR	72-83
LUCRETİUS'UN RUH KURAMI Oğuzhan UYAR	84-95
GEÇ DÖNEM STOA'SINDA DOĞAYA UYGUNLUK İLKESİ Sedat ÇAPKIN	96-101
HOW TO CARVE EMOTIONS AT THEIR JOINTS Kardelen KÜÇÜK Nazım KEVEN	102-114
SOSYAL MEDYADA MİZANTROPİSTLER: TWİTTER ÖRNEĞİ Prof. Dr. Sıtkı YILDIZ Hatice SOYGAN	115-133
ROMAN AİLESİNDE YAŞLI KADIN OTORİTESİ Dr. Fatma İlknur AKGÜL	134-144
PANDEMİ SÜRECİNDE LİSE GENÇLİĞİNİN (Z KUŞAĞININ) ALIŞKANLIKLARININ SOSYOLOJİK ANALİZİ (KAYSERİ ÖRNEĞİ) Nergiz ZÜLFİKAR Doç. Dr. Ahmet Burak KAHRAMAN	145-158
TEMETTÜAT DEFTERLERİNE GÖRE SOSYO-EKONOMİK BİR KARŞILAŞTIRMA (ŞUMNU KAZASI KÖSELER KÖYÜ VE KÖSEBAZİRGÂN KÖYÜ ÖRNEĞİ) 1844-1845 Dr. Öğr. Üyesi Mustafa DURDU	159-184
ZHANSHA DOSMUKHAMEDOV AND HIS ATTITUDE OF SOVIET POWER Prof. Dr. Rysbekov Tuyakbay ZEITOVICH Prof. Dr. Shintimirova Bayan GABBASOVNA	185-192

ASEAD 7. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER SEMPOZYUMU
EJSER 7th INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON SOCIAL SCIENCES
10-12 Nisan/April 2021 Kemer - Antalya

SOSYAL MEDYADA MİZANTROPİSTLER: TWİTTER ÖRNEĞİ

Prof. Dr. Sıtkı YILDIZ¹
Hatice SOYGAN²

ÖZET

Çalışmanın ana amacı, sosyal medya içerisinde sanal bir cemaat olarak var olan mizantropistlerin işlevlerini ve yapısal özelliklerini sosyolojik olarak analiz etmektir. Çalışmanın diğer amacı ise, mizantropistlerin sosyal medyada nasıl bir sanal kimlik oluşturduğu ve nasıl bir cemaat özelliği taşıdığını incelemektir. Bu amaçlar doğrultusunda sanal bir topluluğun gerçek yaşamdan aldıklarını yeni bir hiper gerçekliğe nasıl dönüştürdüklerini işlevsel olarak irdelenecektir. Sanal cemaatler, sosyal medya kullanıcılarının ortak amaç etrafında birleşmesi, çeşitli etkinlikler ve paylaşımlarda bulunması yoluyla oluşmaktadırlar. Bu oluşumlar zaman, mekân gibi sınırlılıkları ortadan kaldırmaktadır. Böylece geleneksel cemaatlerin özelliklerinden uzaklaşarak postmodern bir özellik gösteren mizantropistler Twitter kullanıcıları olarak sanal varlıklar oluşturmuşlardır. Bu doğrultuda Baudrillard'ın simülasyon kuramı bağlamında küreselleşen dünyada mizantropistlerin nasıl nesneleştiği ve sanal cemaat olarak Twitter'da gerçekliklerini nasıl kurdukları araştırılmıştır. Mizantropistler insanların olumsuz eylemlerine karşı bir duruş sergileyen, insanlığa karşı bir nefret grubu olarak sosyal medyada gerçeklik kazanmaya çalışan bir grup olduğu çeşitli örnekler ile ortaya konulmuştur. Araştırmanın bulgularında örneklem olarak seçilen 15 Twitter kullanıcısı mizantropistin paylaşımları söylem analizine tabi tutulmuştur. Çalışmanın sonucunda mizantropistlerin kişisel ilişki ağları oluşturarak bir sanal cemaat kurmuş oldukları saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mizantropistler, Sanal Cemaatler, Sanal Kimlikler, Simülasyon

MISANTHROPISTS IN SOCIAL MEDIA: TWITTER CASE

ABSTRACT

The main aim of the study is to sociologically analyze the functions and structural features of misanthropists, who exist in social media as a virtual community. The other aim of the study is to examine how misanthropists form a virtual identity in social media and what kind of a community they have. For these purposes, how a virtual community transforms what it gets from real life into a new hyper reality will be examined functionally. Virtual communities are formed by social media users uniting around a common purpose, sharing various activities and shares. These formations eliminate limitations such as time and space. Thus misanthropists, showing a postmodern character by moving away from the characteristics of traditional communities, have created virtual entities as Twitter users. In this direction, in the context of Baudrillard's simulation theory, it has been investigated how misanthropists objectify in the globalizing world and how they establish their reality on Twitter as a virtual community. Misanthropists are a group that takes a stance against the negative actions of people and tries to gain reality in social media as a hate group against humanity. Shares of 15 Twitter users, misanthropists selected as samples in the findings of the study, were subjected to discourse analysis. As a result of study, it was determined that misanthropists formed a virtual community by creating personal relationship networks.

Keywords: Misanthropists, Virtual Communities, Virtual Identities, Simulation.

¹Kırıkkale Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, ORCID: 0000-0003-4124-512X, sitkiyildiz@yahoo.com.

²Kırıkkale Üniversitesi, SBE, Sosyoloji ABD, Doktora Öğrencisi, ORCID No: 0000-0002-8858-2724, hati.soygan@gmail.com.

GİRİŞ

Sosyal medyada emek ile ürün arasında bağılılık ortadan kalkmaktadır. Bu anlamda işin yabancılaşması insanın kendine yabancılaşmasına da neden olmaktadır (Topakkaya, 2008: 381). Günümüze bir ayna tutan Marx'ın yabancılaşması, aslında sosyal medya aygıtlarının da insan emeği ile üretilmesiyle ve insanın emeğinin dışında bir güç kazanması, insanlara karşı durması konusunda geçmişin aynasını tutmaktadır. İnsanın kendi emeği ile üretmiş olduğu sosyal medya aygıtının nasıl olup da kendini, satın alınabilecek bir aygıt haline dönüştürdüğü bir akıl karışıklığı yaratmaktadır. Aydın'a (2011: s. 57) göre, günümüzde düşünce özgürlüğünün sınırlandırılması ile insanlar bu korkulu ve baskıcı düzende birbirleri ile iletişim kurmaktan korkar ve ilişki kuramazlar; gizlilik, saklılık, entrika dünyasına girerler ve çevreden yabancılaşırlar.

Bu yabancılaşma ile sosyal medyada varlık kazanmaya ve kişi kendi istekleri üzerine cemaatlere katılmaya ya da cemaatler oluşturmaya çalışmıştır. İnsanların baskı ve korkutma ile uzaklaştırıldıkları gerçeklikler onlara yabancı birer durum haline gelmektedir. Gerçek kamusal alandan itilen bireyler hayali kamusal alana çekilmeye başlamıştır. İnsanlar gerçeğin ne olduğunu araştırdığı ve bu araştırmaların karşısında da baskılar yoluyla gerçekliğin kapatılması ile karşı karşıya kaldığı zaman, gerçekliğe ve kendine yabancılaşma ortaya çıkmaktadır.

Baudrillard'a göre (2011: 20) gerçek üstü simülasyon sahte bir yeniden canlandırma biçimi olarak değil, simülakra dönüştürdüğü yeniden canlandırmalar ve gerçekliğin hiçbir çeşidini taşımayan imgeler meydana getirmektedir. Bu anlatı içerisinde bir sosyal medya aygıtı olan Twitter gibi örneklerde yapılan eylemlerin en başta rutine dönüştüğü ancak sanal bir simüle edilmiş ortam haline geldiği betimlenmiştir. Sosyal medya aygıtları ya da sosyal medya iletişim ağları kullanılmazsa bu iletişimden mahrum kalacağımız ve günlük işlerimizi dahi yapamaz hale geleceğimiz sanılan bir dünya kurgulanmıştır. Sosyal medya aygıtları yoluyla her bir kişinin bir paylaşımda bulunması, bu paylaşımların zaman içerisinde bir amaç olmaktan çıkması ve kişinin niçin paylaştığını ve ne tür haz duygusu hissettiğini zamanla yitirdiği hem kendine hem de yaptığı işe yabancılaşmış olduğu bir dünya yaratılmıştır.

Yeni medya toplumunun, medya çözümlemelerini yapmış olan Baudrillard, medyanın insandan ve diğer olaylardan bir yansıyan simülasyonlardan bahsetmektedir. Bireyler yüz yüze etkileşim veya iletişime geçmek yerine internet yoluyla kodlar ve göstergelerle sayısallaşmış çok boyutlu iletişim sunan sesi ve görüntüyü de sayısallaştıran bir etkileşim ve iletişim boyutu yakalamıştır (Metin ve Karakaya, 2017: 115). Geleneksel medyadan farklı olarak sosyal medya, heterojen ve karmaşık yapısıyla zaman ve mekân sınırı tanımayan bir iletişim ve gözetleme ağı haline gelmiştir. Kullanıcılar böylelikle saniyeler içerisinde hem görebilir hem de görünebilir konumdadır.

Twitter’da yer alan mizantropistler, kendilerine kimlik olarak mizantrop, mizantropis, mizantro, misantrop gibi takma isimler kullanmaktadırlar. Mizantropi insanları sevmemek, insanlardan nefret etmek, güvenmemek ve insanlığı hor görmektir ve bu türden düşünceleri taşıyan kişilere ise mizantrop denir (Akmeşe, 2020: 573). Misantrop, insanların kötü olduğuna inanarak tüm insanlığa karşı nefret, güvensizlik ve hor görme anlamına gelmektedir. Mizantropistler, sosyal medyada bir kimlik oluşturmak ve nefret ettikleri gruplara buradan seslenmek istemekte ve kendilerini gerçek dünyadan simülasyon yoluyla sanal ortama yansıtmaktadırlar.

Bu çalışma ile sosyal medya kimlikleri başta olmak üzere sanal cemaatler, simülasyonlar, sanal gerçeklikler ve bir sanal cemaat olarak mizantropistler tanınmaya çalışılmıştır. Ayrıca mizantropistlerin Twitter’daki paylaşımlarında insan düşmanlığı içeren nefret söylemleri ve bir sanal cemaat olarak nasıl işlev gördükleri üzerinde durulmaktadır.

1. SOSYAL MEDYADA KİMLİKLER VE CEMAATLER

Sanal kimlik bireyin gerçek yaşamdaki kimlik yapılandırmasının internet ve onun aygıtları ile birlikte dünyanın dinamiklerine göre yeniden sentezlenmesidir (Dursun ve Barut, 2016: 537). Bu anlamda sanal kelimesi, sanmak kökünden türetilmiş gerçekte olmadığı halde var sanılan demektir (Okul, 2016: 8). Gerçeklikten ibaret bir dünya oluşturmaya çalıştığımız ölçüde elimiz ayağımıza dolaşmakta ve bu gerçeklikten giderek uzaklaşmaktayız (Baudrillard, 2015: 13).

Dijitalleşen dünyada insanın kişiliğini, karakterini belirten kimlikler de dijitalleşmektedir. İnsanda kimlik; kendi karakterini, kültürel özelliklerini, geleneksel yapılarını, alışkanlıklarını, benliklerini gösteren bir kavramdır. Bir farklılık arz eden kimlik, resmi işlerimizde kullandığımız kimlik numaralarımıza benzemektedir. Sosyal medyada bir kimlik oluşturulmakta ve bu kimliklerle sanal işlemler yürütülmektedir. Alpman’a (2018: 6) göre kimlik; sosyal olguları, sosyal ilişkileri ve sosyal işleyişin dinamiklerini açıklamamanın bir yoludur. Kimlik ben kimim sorusuna cevap arayan bireysel kimlik ile biz kimiz sorusunu cevaplayan kolektif kimlik olarak birbirinden ayrılmaktadır.

Bireyler sanal dünyada sosyal aidiyetler bütünlüğünün içerisinde kendilerini bulmaya çalışmaktadırlar. Kendilerini gerçek hayatta, sosyal çevrelerinde bulunmaktan kaçındıkları yapıların sanal hesaplar yardımıyla üyesi olmaya çalışmaları bir ters orantı içermektedir. Gerçek hayatta uzak durmaya özen gösterilen gruplara, sosyal medyada gizli ya da sahte hesaplarla üye olunabilmektedir.

Sanal kimlik, bireyin gerçek dünyasındaki kimliğinin internet ile buluşması ile sanallaşan dünyasının yeniden inşa edildiği yazılı ve görsel içerikleri olan dinamik süreçtir (Dursun ve Barut, 2016: 537). İnsanların kimlik oluşturmada özgür oldukları sanal dünyada insanın gerçek kimliğinden uzaklaşması ya da gerçek kimliğini yansıtmaması da olasılıklar içerisinde.

Dijital mekanlar kişilerin sosyal kimliklerini vurguladıkları, başkalarına gösterdikleri, izleyici veya takipçileri olan diğer sanal kimlikler tarafından değerlendirildiği bir alandır (Sarıbek, 2017: 241).

Kimlik oluşturdudan sonra ana amaç başka bir kimse ile veya bir kitle ile iletişim kurmak ve görünür olmaktır. Sosyal dağılma teorisinde genellikle bozulma yönünde değişimler yaşayan kimlik, Gül'e (2010: 59-60) göre "modernleşme süreci neticesinde parçalanmış, tahrif olmuş ve kaybolmuş; bireyler içinde yaşadıkları toplumda anemik, isimsiz ve gayesiz yabancılar olmuşlardır." Bireyler kimi zaman tek bir kimlik yerine birden fazla kimlikler de oluşturabilmektedirler. Sosyal medyada oluşturulan bu çoklu kimlikler yoluyla kullanıcılar kabul görme, onaylanma gibi hedeflerini gerçekleştirmeye çalışırken aynı zamanda bu aygıtlarla yalnızlaşmakta ve yabancılaşmaktadır.

Sosyolojide temel kavramlardan birisi olan *cemaat* Tönnies tarafından "doğal istemlerin baskın olduğu her türlü birlik" olarak tanımlanmaktadır (2000: 203). Sosyal medya araçlarıyla birlikte bu kavrama ek olarak *sanal cemaat* kavramı da doğmuştur. Rheingold'a göre sanal cemaatler "kişisel ilişkiler ağının yaratılması için yeterli sayıda insan bir araya geldiğinde, networkler (İnternet) vasıtasıyla yaratılan sosyal gruplardır." (Bozkurt, 1999: 67). İnsanların sanal merkezli bir aidiyet hissi oluşturmaları ve böylelikle cemaatin devamı için gerekli olan tüm eylemleri gerçekleştirmesi gerçek üstü bir durum belirlemektedir. "Sanal aidiyet, bireylerin gerçek üstü toplumsal ilişkiler sonucunda meydana getirdiği cemaatler içerisinde sosyalizasyon süreci bir siber uzama bağlılığını göstermektedir." (Elitaş ve Keskin, 2014: 172) Sanal cemaat kavramına eleştirel yaklaşanlara göre sanal cemaatlerde güvenilirlik düşüktür ve sanal topluluklar yabancılaşmayı artırabilmektedir (Akkaş, 2013: 44).

Bireyler gerçek yaşamda dayanışma içerisinde bulunamadıklarında, sanal toplulukların giderek popülerlik kazanacağı düşünülmektedir (Yanıklar, 2014: 182). Küreselleşme ile beraber sanal ortamlar daha çok kullanılmakta ve insanlar kalabalıklaştıkça toplum içerisinde gerçekleştiremediklerini bu ortamlarda sanal kalabalıklar içerisinde gerçekleştirebilmektedir.

2020 verilerine göre Dünya'da Twitter kullanıcı sayısı 339 milyon iken, Türkiye'de bu sayı 11,8 milyon olarak tespit edilmiştir (Dijilopedi, 2020). Toplum içerisinde yeni bir kamusal alan yaratan sosyal medya, toplumsal alan ile kişisel alanı birleştirerek sergilemektedir. Bir ayrıcalık gözetmeksizin herkesin katılabildiği bu yeni kamusal alana tüm insanlar; yaş, cinsiyet, etnik yapı, ırk gibi farklılıklar olmaksızın katılabilmektedir. Hiyerarşinin ortadan kalktığı ve tüm insanlığın katılabileceği bir platform oluşturan sosyal medya aygıtlarından Twitter da birçok sanal cemaatlere ev sahipliği yapmaktadır. Habermas'ın belirttiği gibi, kamusal alanın dönüşümünde, özel şahıslar kurmuş olduğu bir topluluğun merkezine kamunun yararına olan konuları alarak bu nesne üzerinden düşüncelerini belirtebilmektedirler (2015: 322).

Twitter üzerinden sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik olan güncel konulara ilişkin kamuoyu oluşturma çabası birtakım nesneler veya konular üzerinden gerçekleştirebilmektedirler.

2. SİMÜLASYON KURAMI

Simülasyon Baudrillard'a (2011: 36) göre, en önemsiz olguları bile kapsayan gerçeğin yerini almış modellerden oluşmaktadır. O'na (2016: 73) göre simülasyon, bir araç ya da nesnenin, onun işlevlerinin incelenmesi, açıklanması ve gösterilmesi amacıyla bir maket ya da bilgisayar programları yardımıyla yapay olarak yeniden meydana getirilmesidir. Simülasyon ise gerçekliğin algılandığı görünüşlerdir. Bir postmodernizm düşünürü olan Baudrillard, simülasyon teorisini karşımıza bir anti-epistemoloji olarak Batı rasyonalizmine ve onun bilgi ile batıl inanç arasında yaptığı ayrımın köklerine bir karşı çıkış bir eleştiri olarak meydana gelmiş bir kuramdır (Güzel, 2015: 66).

Gerçeklik peşinde olan simülasyon, hakikatin halüsinasyona dönüştüğü simgesel biçim türlerini kapsayan bir dünyayı açıklamaktadır (Baudrillard, 2011: 24). Günümüzde örneğin araba ehliyeti almak için başvurulduğunda, simüle edilmiş araçlarla yol deneyimi bir oda içerisinde simülasyon sistemleri ile gerçekleştirilmektedir. Bu araba ve yolun olmadığı gerçek nesnelerden tamamen arındırılmış gerçeklerin bir yansıması olarak karşımıza çıkarılmaktadır. Böyle bir simüle edilmiş uygulamanın üzerinde çalışıldıktan sonra gerçek bir araç kullanıldığında doğal gerçek ve simüle edilmiş gerçek arasındaki fark insanları etkilemektedir.

Postmodern çağda artık rasyonel bir gerçeğe gerek kalmamış, çünkü işlemsel bir gerçek var olmuştur kendini desentetik bir şekilde üretmektedir (Karapınar, 2017: 517). Gerçekliğin değişim yaşadığı ve kendi kendini ürettiği postmodern toplumun eleştirel bakış açısıyla yorumlanmasında Baudrillard, önemli bir düşünür olarak karşımıza çıkmaktadır. Nesneleri özneler belirlerken ve nesneler özneler etrafında şekillenirken artık nesneler bir özne oluşturmuş ve merkeze de kendi gerçekliklerini almıştır. Böylelikle hipergerçek ortaya çıkmıştır. Hipergerçeklik Baudrillard'ın da anlatımında gerçekliğin ötesinde ayrı bir gerçeklik oluşturmuş olgular, nesneler ve şeylerdir. Dikmen'e (2016:15) göre, özne dışsal bir yapı tarafından kategorize edilmiş, belli bir yapı ile sınırlandırılmış ve böylece daha en başından kendine özgü özellikleri ortadan kaybolmuştur.

Sosyal medya kullanımının yaygınlığı insanların olduğu bir sanal platform oluşturduğu için insanların olduğu yerde sosyal bozuklukları da beraberinde var olmuştur. Baudrillard'ın gerçek olamayan bir dünyada gerçeklik algısının yaratılmaya çalışıldığı düşüncesi altında sanal gerçekliklerin gerçek dünyadakileri simülasyonlarla gerçekleştirmeye ya da gerçek dünyadakinden daha gerçek olarak yansıtılmaya çalışıldığı açıklanmaktadır.

Simülakr denilen şey Baudrillard’a göre gerçeği gizleyen değil gerçekliğin yokluğunu gizleyen bir imge olarak açıklamaktadır (Baudrillard, 2011: 20). Baudrillard’a göre gerçeklik ilkesi modern toplumlardaki insanların hayatın her gününde toplumsal, politik, kültürel ve ekonomik yaşam karşısında hissettiği bir duygudan ibarettir (Adanır, 2008: 75).

Baudrillard’a (2015: İç Kapak) göre, artık gerçek dünya ile imgeleri arasında ayrım yapılamamaktadır ve reklamlar gibi medya aygıtları bize bir şeyin aslından çok imgeler satmaktadır. Gerçeklik gösterge, imgeler ve simülakrlara boyun eğmiş yani, gerçeklik hile yoluyla değişikliğe uğratılmıştır (Baudrillard, 2015: 63). Sanal ve sayısaldan meydana gelen bu evren içerisinde gerçeklik yok edilmiştir, ancak bunun yerine yeni bir topluluk bir cemaat belirtileri oluşturmaya çalışan çok sayıda gruplar meydana gelmiştir.

3. MİZANTROPİ VE MİZANTROPİSTLER

Mizantrop kelime kökeni olarak antik Yunancada *mīsos* yani nefret ile insan anlamına gelen *anthropos* kavramlarının birleşiminden ortaya çıkmıştır. Terim olarak ise insandan nefret etmek, ürkmek, korkmak, çekinmek gibi anlamlara gelir. Hümanizm kavramının karşıtı olarak da değerlendirilebilir. Mizantropist düşüncenin felsefi, dini, mitolojik, psikolojik, cinsiyetçi gibi birtakım dayanakları bulunmaktadır. Mizantrop, mizantropist, Oxford Sözlüğe (s. 1017) göre; “insanlardan, erkelerden ve kadınlardan nefret etmek” anlamına gelmektedir. Gibson (2017: 288) da mizantropinin göz ardı edilmemesi gerektiğini, tıpkı nihilizm gibi bir felsefi duruşa sahip olduğunu ve anti-sosyal fikirlere sahip olan herkes için kötü anlamına gelen bir kavramdır.

Çok tanrılı dönemlerde tüm tanrıların cezalandırıcı özelliklerinden ötürü Schweizer’e (2010: 2) göre misotheistler türlere meydan okuyan bir kategoride yer alırlar ve Tanrı’nın var olduğuna inanırlar fakat O’ndan nefret ederler. Tanrılara duyulan nefret yanında kadınlara, erkeklere, çocuklara, farklı ırklara da nefret duyguları tarih boyunca görülmektedir. Bu duygulardan birisi olan anti-erkek ideolojisi (misandry) Moxon’a (2018: 38) göre doğal anti-erkek önyargılarından beslenmektedir. Doğum karşıtlığı anlamına gelen antinatalizm felsefesinin temelinde insanların ahlaki açıdan kötü olduğu düşüncesi yatmaktadır. Özdemir’in (2017: 67) de belirttiği gibi antinatalizm düşüncesine göre “bireylerin dünyanın üretebileceği kaynaklardan daha fazla tüketmesini engellemek nüfus artışının kontrol altına alınmasıyla mümkündür.”

Nihilizm de mizantropist düşünceye temel oluşturan felsefi bir akımdır. Cevizci’ye (1999: 416) göre nihilizm görüşü, tüm ahlaki, siyasi, dini ve toplumsal değerlerden yoksun olma ve insan türünün önemsiz ve amaçsız olduğunu, insanın kendisi için yaşamaya değer hiçbir şeyin olmadığını savunmaktadır. Bir kötümserlik temeli oluşturan ve yaşamın olumsuz yönlerine odaklanan pesimist görüşler de mizantropılara temel oluşturabilmektedir.

Bunların yanında mizantropistlere temel oluşturabilecek psikolojik bir bakış açısı da insanların sosyal fobi ile oluşturdukları sosyal kaygı bozukluğudur. Aşırı kaygı veya asosyallık gibi psikolojik duygular mizantropiye sebebiyet verebilir.

Edebiyat alanında kendini var eden Mizantropi örneklerini ilk olarak bir Fransız roman yazarı olan Gustave Flaubert vermiştir. Flaubert, nefret dolu bir çocukluk yaşar ve arkadaşlarına gönderdiği mektuplarında ise nefretlerini anlatmaktadır. Eserlerinde ise gerçek hayattan içerikler ile nefret dolu hayatları yansıtmaktadır (Flaubert, 2010: 5-11). Mizantropi karakterleri tarih boyunca gündeme gelmiştir. En önemlilerinden bir tanesi Fransız klasik yazarlardan Moliere'nin bir salon komedisi olan *Le Mizanthrope* (İnsandan Kaçan) adlı oyunudur. Moliere bu eserini 1644 yılında yazmıştır, fakat 1973 yılında dilimize *İnsandan Kaçan* adı altında çevrilmiştir. Eserde Moliere'nin kişisel yaşamından izler de bulunmaktadır. Oyun bir karakter incelemesi ve bir karakter çözümlemesi şeklinde düzenlenmiştir. Eserde *Alceste* karakterinin bir mizantrop olduğundan ve toplum sorunlarını meydana getiren tüm insanlardan nefret ediyor ve onlardan kaçıyor. Alceste aradığını bulamadığından kaçmak istiyor ve insanlardan düzen ve düzensizliğin kaynağı olduklarından dolayı kaçıyor (Moliere, 2021: v – viii). Mizantropist karakteri William Shakespeare'ın *Otello* oyununda da Iago ile yansımaları bulmuştur. Iago her şeyi kötü gözle gören, insanların zayıf taraflarını hemen algılayan ve bunları kullanan, kalbi kin ve nefret dolu olan bir insandır (Kaya, 2012: 32). Shakespeare'ın kötü insan tasvirinde Iago'nun diğer insanlara karşı kötü bir izlenim bırakması ve diğer insanları kendinden nefret duygusunu uyandırması özelliğini betimlemektedir.

Kötümserlik felsefesinde Schopenhauer'da dünyanın kendisinden ve gerçeğinden çıkan rasyonel bir sonuç olarak dünyanın kendisinin kötü olduğu, acı ve mutsuzluğun hüküm sürdüğü düşüncesi bulunmaktadır (Cevizci, 2011: 926). Martin Heidegger de Schopenhauer'ın aksine mizantrop olanların kurallara uyduğunu ve uyum sağladığını belirtmektedir. Çünkü küreselleşme ve teknolojik gelişmeler krizler yaratmıştır. İnsanların kitlelere dönüştürülmesi, her şeye karşı duyulan nefret ve şüphe kötümserlik ve iyimserlik gibi kategorileri saçma kılmıştır. Nihilist düşünce teknoloji ile beraber zirveye ulaşmıştır (Megill, 1998: 219). Felsefede Sokrat öncesi filozof Heraklitos da soylulara karşı savaş vermiş halka karşı çok büyük nefret duymuş ve kitleleri açıkça aşağılamıştır (Ağaoğulları, 1989: 40).

Mizantropistler eskiden olduğu gibi bugün de varlıklarını sürdürmektedirler. Ancak daha çok sosyal medya yoluyla görünürlükleri artmıştır. Baudrillard'ın simülasyon kavramında olduğu gibi kendine özgü bir gerçeklik oluşturarak varlıklarını devam ettirmektedirler. Çünkü Baudrillard'a (2011: 16) göre bir şeyin simüle edilmesi demek onun gerçekliğine zarar vermek değil onu simüle ederek bir hiper gerçeklik yaratmaktır. Jean Baudrillard'ın bu hiper gerçekliğin gerçek dışı bir şey olmadığı fakat nerede başlayıp nerede bittiği bilinmeyen ve hiç kimsenin onu durduramadığı fikrinden yola çıkılmaktadır.

İnsanlar mizantropist isimlerinde sanal dünya oluşturarak kendilerine, sanılan dünya içerisinde yeniden bir gerçeklik algısı ve yeni bir imge bir hiper gerçeklik oluşturulmaktadır. Mizantropistler, Twitter üzerinden sanal bir gerçeklik yani kendi gerçekliklerinin arkasında duran bir hiper gerçeklik oluşturulmuştur. Sosyal medya üzerinde varlık gösteren mizantropistler; insanların görünmeyen taraflarını görmeye çalışmakta, insanlardan kaçmakta ve bu davranışları sonucu da insanlardan uzakta bir gerçeklik algısı oluşturmaktadırlar.

4. ARAŞTIRMA EVRENİ, ÖRNEKLEMİ VE YÖNTEMİ

Araştırma evrenini sosyal medya aygıtı olan Twitter'daki mizantropistler oluşturmaktadır. Evren belirsiz olduğu için toplam mizantropist Twitter kullanıcısı sayısını belirlemek neredeyse imkansızdır. Araştırmada; amaçlı örneklem yöntemi tercih edilmiş olup, mizantrop, mizantropi, aşırı mizantropist gibi 13 Türkçe ve 2 de İngilizce paylaşımlar yapan toplam 15 mizantropist kullanıcı örnekleme dahil edilmiştir. Araştırma verileri Ocak 2020-Mart 2021 tarihleri arasında toplanmıştır. Bu kullanıcıların yalnızca insana karşı nefret içeren tweetleri dikkate alınarak elde edilen bulgular bir içerik analizi olan eleştirel söylem analizine tabi tutulmuştur. Çelik ve Ekşi'ye (2008: 115) göre söylem analizi dilin sosyal çevreyi, sosyal çevrenin de dili nasıl yapılandığı üzerinde duran ve buna dayalı olarak yorumlama imkânı oluşturarak nitel bir veri oluşturulabilen bir sistemdir.

Söylem analizinin bir çeşidi olan ve 'Nitel İçerik Analizi' olarak da adlandırılan (Pickering, 2004: 889) eleştirel söylem analizi, metinde açıkça belirtilen anlamın içinde gizli olan veya ilk anda ima edilen anlamların ötesindeki anlamların ortaya çıkarılmaya çalışılmasıdır. Başka bir deyişle eleştirel söylem analizi çalışmalarında, verilerin içinde ilk bakışta görülmeyen, saklı olabilecek gerçeklerin ortaya konması amaçlanır. Eleştirel söylem analizine göre dil, toplumsal kurumlara ve maddi dünyanın diğer yönlerine diyalektik olarak bağlı olan toplumsal olayların ve pratiklerin bir ögesidir. Yani bunlar farklı ögeler olsalar da birbirlerinden bağımsız olmamaktadır.

Eleştirel söylem analizinin amacı, dil ve toplumsal olay ve pratiklerin diğer ögeleri arasındaki ilişkiyi göstermektir. Toplum içerisinde meydana gelen değerler, ideolojiler, kimlik tanımlamaları, cemaat özellikleri gibi toplumsal olgular dilsel kurgulamalar yolu ile ortaya çıkarılmaktadır. Eleştirel söylem analizi, toplumsal olayların, konuşmaların veya metinlerin dilsel ögelerinin diğer toplumsal ögelerin değişiminde katkıda bulunabileceği varsayımına dayanır.

Eleştirel söylem analizinde ideolojilerin oluşturulmasında, yeniden üretilmesinde ve değiştirilmesinde söylemin etkilerine odaklanılır. Bu tekniğin eleştirel olarak adlandırılmasının üç nedeni vardır:

1. İlk olarak bu teknik dil ile toplumsal dünyanın diğer ögeleri arasında ilk anda görünmeyen bağlantıları ortaya koymaya çalışır.

2. İkincisi, bu teknik gücün, tahakkümün ve sömürünün toplumsal ilişkiler içinde oluşturulmasında ve yeniden üretilmesinde dilin rolüne odaklanır.

3. Son olarak bu teknik sosyal adalet ve sosyal özgürlük konularına da dil odağı ile yaklaşır. Bu açılardan bu teknik eleştirel sosyal bilimin bir dalı olarak kabul edilmektedir (Fairdough, 2004: 214).

5. ARAŞTIRMA VERİLERİ

Baudrillard kötülük ve mutsuzluğun birbiri ile karıştırıldığını, kötülüğün geçmişten günümüze mevcut dünyanın kendisi olduğunu ifade etmektedir (2015: 139). Kötü olan bir şeyin kötülük olarak nitelendirilmesinden önce kötü olan şeyden kimin sorumlu olduğu sorusunu araştırmak kötülüğü daha iyi tanımlamakta fayda sağlayacaktır. İyiliğin kaybedildiği bir dünyada meydana gelen kötülük, bir canlı varlık olarak insanlara özgü bir özelliktir. Bu nedenle kötülüğün doğurduğu karşı duruş olarak da bir kötülük nefreti oluşturmuştur.

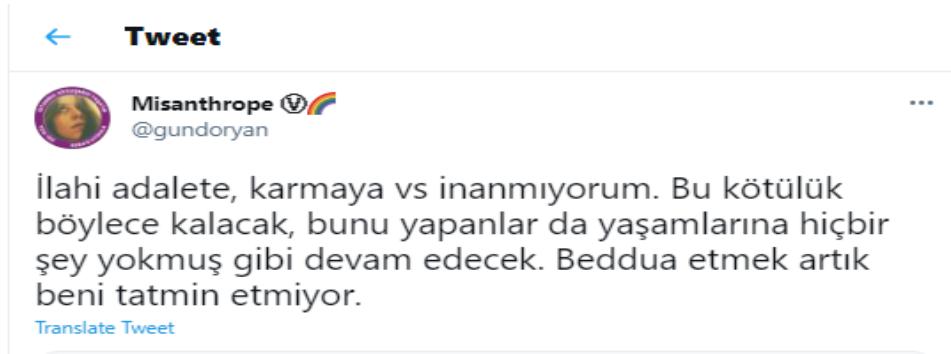
Mizantropistlerin en temel özelliği insan sevmemeleridir. Aşağıdaki ‘mizantrop’ isimli kullanıcının profil resmi ve açıklaması insana duyulan güvensizliği ve insanın insana ettiği kötülüğü betimlemektedir.

Sadece sosyal medya kullanıcısı olarak görülen bu yapılanma toplum içerisindeki sanal gerçekliğini bu şekliyle bir köprü kurarak ortaya koymuştur. Görsel olarak profil fotoğrafında ‘birbirini doğrayan havuçlar’ ifadesini kullanmıştır. İnsan sevmeme ifadesini her iki şekilde yani hem yazı ile hem de görselde ifade eden mizantrop, sosyal medyadaki varlıklarını nefret üzerine kurmak ile bağlantı kurduğunu göstermektedir.

İnsanlığa karşı bir duruş sergileyen misantropistler sosyal medya üzerinden örgütlenerek bir tür nefret grubu şeklinde söylemlerde bulunmaktadırlar. Henüz toplumlarda yaygınlık göstermemiş ve sayıları sosyal uzamda belirlenememiş olan mizantropolar, sanal cemaat şeklinde varlıklarını devam ettirmektedirler. 'Misanthrope' isimli Twitter kullanıcısı Tanrı'ya, topluma ve başka değerlere inanmadığına aşağıdaki paylaşımı ile göstermektedir.

Mizantropistlerin toplum içerisindeki hem toplumsal olayları hem de bireylerin toplum içerisindeki olumsuz davranışlarını eleştirmekte olduğu ve bu olumsuzluklara karşı geldiği görülmektedir. Sanal cemaatlerin avantajlı bir oluşum olması, insanların gerçek toplumlar içerisinde başaramadıkları ya da paylaşamadıklarını sanal dünya içerisinde gerçekleştirmesiyle oluşmaktadır. Sanal ve teknolojik araçlarla yeni bir dünya kuran birey, aynı zamanda tüm zamanını da bu dünya içerisinde geçirerek dezavantajlarını meydana getirmektedir. Geleneksel cemaatlerle sanal cemaatleri birbirinden ayıran, sanal cemaatlerin ortak hayat tarzı ve ilgi alanları gibi ortak değerler etrafında yeni iletişim teknolojileri ağlarında bir araya gelmeleridir. Sanal bir cemaat oluşturmuş olan mizantropolar, sanal ağlar yoluyla etkileşim kurmakta ve bu etkileşimlerinde de ortak paydalar yer almaktadır.

Mizantropistler güncel konulara ve özellikle son dönemdeki Covid-19 Pandemisine ilişkin gelişmelere kayıtsız kalmayıp kamuoyu oluşturma yönünde paylaşımlarda da bulunmaktadır. Yukarıdaki paylaşım, 2020 Mart ayında Türkiye’de ortaya çıkan Covid-19 Pandemi süreci ile ilgilidir. ‘mizantropist’ isimli Twitter kullanıcısı aşağıdaki fotoğrafta ‘Retweet’ yaparak paylaşımın üzerine bir tepki olarak ‘zukkumun kökü’ argo ifadesini kullanmakta ve böylece Çinlilerin beslenme kültürüne tepki göstermektedir. Virüsün tüm Dünya’ya yayılması Twitter hesaplarında ve sanal cemaatlerde belli bir yer almıştır. Bu nedenle küresel salgına karşı duruş ve sosyal problemlere ilgi göstererek kamusal meseleleri hem görsel hem de yazılı ifadeler yoluyla gündemde tutmaya çalışmaktadırlar.

Bir diğer mizantropistin pandemi süreci ile ilgili paylaşımı şu şekildedir:

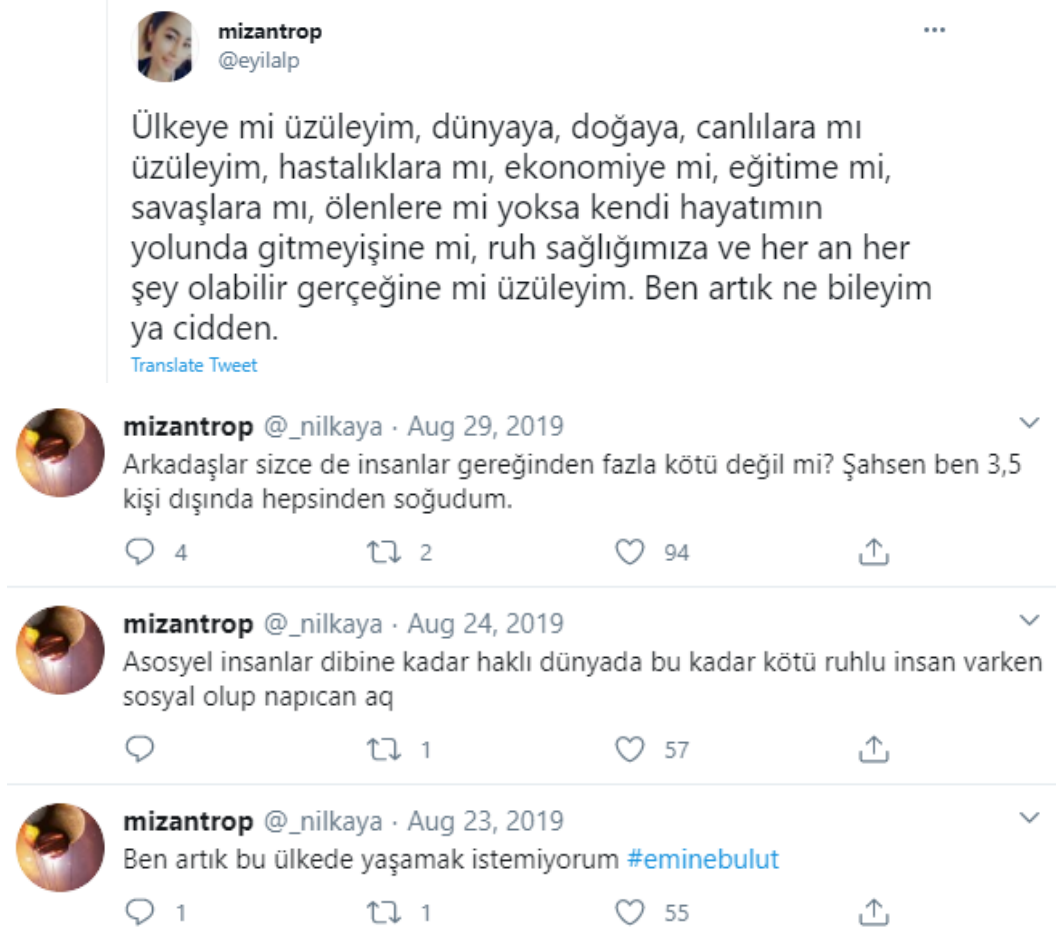
Bu Twitter kullanıcısı da pandemi sürecinde karantinanın devam etmesi halinde Franz Kafka’nın hikayesinde bulunan bir sabah büyük bir böceğe dönüşen “Gregor Samsa” gibi olacağını karantina ve salgına karşı güncel toplumsal sorunu eleştirel olarak yansıtmaktadır. Güncel olaylar içerisinde bireylerin tüm sosyal medya kullanıcılarının da görebileceği şekilde tepkilerini paylaşmaktadırlar. Diğerleriyle iletişime giren bireyler, kendi sanal cemaat isimleri ile düşüncelerini paylaşıp, diğer bir kullanıcı ile ortak düşünce oluşturabilmektedir.

Kişi toplumsal alanlardaki etkileşimini zihinsel, doğal ve sosyal ağlar arasında bağlantı ilişkisi kurarak anlamlar vermektedir. Bu bağlar kişinin sanal yönelimlerinin alt yapısını oluşturmaktadır. Bu noktada ortaya çıkan temel problem ise bu yönelimlerin gerçek hayatta yarattığı çatışmalardır. Genel manada kişiler arası iletişim ve etkileşim pratikleri için oluşturulmuş olan sosyal medya, toplum içerisinde anlamlar üreten kamusal alana dönüşmüştür. Bu anlamlandırma süreçlerinde sanal olan ile gerçek olan arasındaki bütünleşme hipergerçeklik sentezini meydana getirmiştir (Elitaş ve Keskin, 2014: 177). Aşağıdaki fotoğrafta bir örnek olarak verilen ‘Bayan Mizantropist’ isimli kullanıcı, bu sentezin çatışmaları ile yaşamış olduğu sonuçlarını sosyal medya paylaşımlarında açığa vurmaktadır.

Sadece insanlardan nefret ettiğini belirten ‘Bayan Mizantropist’, kullanmış olduğu ifadelerinde gerçek insanların sanal olan insanlar ile birleşimi noktasında bir belirsizlik içerisine girmektedir. İfadelerinde hem insanları öldürmekten hem insanları mizantropist yapmaktan hem de insanların sevdiği insanlardan bahsetmektedir. Kullandığı ifadelerin sadece Twitter’da bulunan diğer insanlara karşı mı, yoksa gerçek insanlara karşı mı olduğu noktasında bir belirsizlik bulunmaktadır. Gerçek dünya kişileri ile sanal dünya kişileri arasında bir ayrım gözetmeksizin yapılan paylaşımlar ile Baudrillard’ın (2015: kapak sayfası), gerçek dünya ile imgeleri arasında ayrım yapılamamakta olduğu görüşü ortaya çıkmaktadır. Timisi’nin de belirttiği gibi sanal ve gerçek olanın arasındaki sınırların giderek kalktığını gösteren bu yönelimler, gerçeğin kendisinin her zaman tarihsel ve toplumsal bir kurgu olduğuna ve bu kurgunun kendisinin de sanal bir özellik içerdiğini göstermektedir (2005: 104).

Bir belirsizlikler içerisinde devam eden ve sanal uzam içerisinde varlık bulan mizantropistler için yukarıdaki örnekteki gibi belirsiz bir tanımlama getirilmektedir. Mizantropistleri sanal cemaat olarak değerlendirmemiz onların bir sosyal medya kimliği ile sosyal medyada pek çok ortak özelliklerinin olmasıdır. Bu ortak özelliklerinden en öne çıkanları hem insan sevmemeleri hem de modern dünyaya karşı duruş sergilemeleridir. Modern dünyanın sosyal yaşamı tahrip edici etkilerine karşılık postmodern bir yapılanma oluşturma eğilimindedirler. Mizantropistlerin aşağıdaki paylaşımlarda da görüleceği üzere kadın hakları, kadın cinayetleri, eğitim, doğa, küresel salgın ve ekonomi gibi toplumsal sorunlara da duyarlı oldukları gözükmektedir.

Batuhan
@MizantropistBG
Insan, düpedüz hayvandır.

Yukarıdaki paylaşımda olduğu gibi bazı mizantropistler profil sayfalarında hem özel isim kullanmakta hem de mizantropist olduklarına dair içerik yazıları bulunmaktadır. İçerik olarak ‘İnsan, düpedüz hayvandır.’ söylem ifadesi yer almaktadır. Mizantropistlerin ortak noktası insanlara karşı nefret içeren ifadeler paylaşımlarıdır. Buna benzer diğer profiller de aşağıdaki gibi sıralanabilir.

mizantropist
@imabadbitc
İnsanları pek sevdiğim söylenemez

Profilinde bir aktristin fotoğrafı bulunan mizantropist isimli kullanıcı gerçek ismini ve fotoğrafını paylaşmamayı tercih etmiştir. Duvarında ‘İnsanları pek sevdiğim söylenemez’ ifadesi yer almaktadır.

Aşağıda ekran görüntüsü bulunan ‘mizantrop’ isimli Twitter kullanıcısı Nobel Edebiyat Ödüllü roman yazarından aktardığı cümle ile sosyal hayata insanların dahil edilmemesi gerektiğini düşünmektedir. Buna gerekçe olarak da insanları hakikatten uzaklaştırıcı unsurlar olarak görmekte ve günlük yaşamın yalanlar üzerine kurulu bir düzen olduğunu belirtmektedir.

Kişi, öteki insansanlardan uzaklaştığı ölçüde hakikate yaklaşır. Günlük yaşam, yalanlardan kurulu yüzeysel bir düzendir.

- Elias Canetti

[Translate Tweet](#)

12:04 AM · Apr 18, 2021 · Twitter for iPhone

Aşağıdaki paylaşımda Mizantrop isimli sosyal medya kullanıcısı modern dünyaya olan nefretini İngilizce olarak ifade etmiştir. Twitterda mizantropist kimliği ile paylaşım yapan kullanıcıların bir kısmının hem Türkçe hem de İngilizce paylaşımlar yaptığı gözlemlenmiştir.

Mizantrop @Mortuus3 · May 19

Death to the modern world

Yukarıda verilen örneklerden hareketle, zaman ve coğrafyadan bağımsız benzer görüşleri savunan kişilerin sosyal medya üzerinden örgütlendikleri ve yeni bir iletişim tarzı geliştirdikleri söylenebilir. Bozkurt'a (1999: 7) göre, fiziki sosyal alanlarda çekingen olan fakat sanal alemde üst benden gelen toplumsal baskıları atarak benlerinin özgürlüğünü ortaya çıkaran cemaatler bulunmaktadır. Gerçek hayatında yapmak istenilenleri hayali dünya, sanal alemde gerçekleştirebilme durumunu sanal dünya mümkün kılmaktadır. Kurmak istenilen arkadaş çevresi sanal dünyada kolaylıkla kurulmaktadır. Bozkurt'a (1999: 4) göre, insanlar sanal cemaatler içerisinde vücutlarını geride bırakarak, gerçek hayatta yapılamayanları yapmak sanal dünya sınırı içerisinde çeşitlenmiş ve mümkün hale gelmiştir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

En temel özellikleri insandan nefret etmek olan mizantropistler diğer pek çok marjinal gruplar gibi sosyal medya da sanal bir cemaat olarak yer almaktadırlar. Gerçek yaşamda görüşlerini rahatlıkla ifade edemeyen bu grup, bir sosyal medya cemaati olarak dijitalleşerek varlık kazanmıştır. Bu çalışmada mizantropistlerin nasıl bir sosyal cemaat özelliği gösterdikleri ve ne tür işlevleri yerine getirdikleri incelenmiştir.

İnsanların gerçekleştirmek istedikleri toplumsal eylemler çoğu zaman toplumsal baskılar nedeniyle sınırlı kalmakta bunu aşmak için de internet üzerinden görüşler özgürce ifade edilebilmektedir. Twitter sosyal-kültürel, siyasi ve birçok içeriğe sahip bir sosyal medya örneğidir. Her toplumda olduğu gibi sanal cemaatler sosyal medya toplulukları olarak Twitterda yer almaktadırlar. Araştırma bulgularına göre mizantropistlerin başta pandemi olmak üzere diğer toplumsal sorunlara duyarsız kalmadıkları gözükmemektedir.

Mizantropist isimli Twitter hesaplarına genel olarak bakıldığında pek çok ortak amaç taşıdıkları görülmektedir. Elde edilen bulgulara göre mizantropistlerin sosyal medyada gerçeklik arayışları içerisinde olan postmodern gruplar olarak inşa edilen sanal bir cemaat olduğu söylenebilir. Modernizme karşı duruşlarıyla ve gelenekleri ortadan kaldırarak insanların yapmış oldukları olumsuz toplumsal eylemlere günlük ve güncel paylaşımlarla bir tepki grubu olarak öne çıkmaktadırlar. Gerçek yaşamda kolaylıkla yapamayacakları paylaşımları sanal alemde gerçekleştirerek sanal kamusal alan yaratma çabaları dikkat çekmektedir.

Nefret duygularıyla motive olan mizantropistler, her paylaşımlarında bir nefretten söz etmeseler de çoğunlukla günlük hayattaki toplumsal sorunlar konusunda tepkilerini sert şekillerde ifade etmektedirler. Bu yönüyle sanal bir cemaat olan mizantropistler aşırı tepkisellikleri ile ortak paydada buluşmaktadırlar. Baudrillard'ın 'sanal olanlar aslında gerçek dünyadan yansıyanlardır' bakış açısıyla mizantropistlerin gerçek dünyaya ilişkin görüşlerini sosyal medya üzerinden yansıttıklarını söyleyebiliriz. Sanal cemaatler aslında kendi varlığını oluştururken gerçek dünyanın etkilerini yansıtmaktadırlar. Ait olma duygusu ile aynı isimleri taşıyan bireyler sosyal medyada Twitter hesabı oluşturarak bir araya gelebilmekte, paylaşımlarını ve sanal eylemlerini ötekilere sanal uzam yoluyla iletebilmektedirler. Mizantropistler, merkezsiz bir topluluk kurmuşlar ve bireycilik anlayışıyla bir sanal topluluk oluşturmuşlardır. Kendilerine özgü nefret kültürü oluşturan mizantropistler, görseller ve görüşler paylaşarak kültürel kalıplarını oluşturma gayreti içerisinde oldukları görülmektedir.

İnternetteki cemaatler birbirinden ayrı hayatlar yaşasalar da aynı ideal, özellikleri taşıyan grupları sosyal medyada takip etmekte veya onlara katılmaktadırlar. Yeni olan ama Twitter, Instagram, Facebook hesaplarında ve diğer birçok sosyal medya hesabında insanların kullandığı mizantrop ismi giderek yaygınlaşmaktadır. Mizantropist ismiyle ortak bir paydada buluşan, ortak bir kimlik oluşturan bireyler birbirlerinden farklı hayatlar yaşasalar da bu ortak alanda buluşmaktadırlar. Alışkanlıklar, tutumlar, sosyal medya paylaşımları ile ortak bir örüntü oluşturan mizantropistler, aslında kendilerini sosyal medyada sürekli kılmakta ve yeni kültürel alanlarda varlığını göstermektedirler. Nitekim Subaşı'nın da belirttiği gibi, sanal gerçeklik zevk ve arzuların dayatmalarına göre biçimlenip düzenlenir ve bu gerçeklikler ile ilişki kurmak nesneleri ortadan kaldırıp insanı da bu ortamın somut parçası haline getirmektedir (2005: 115).

Sonuç olarak mizantropistler, sanal dünyada kendi gerçekliklerinin peşindedirler. Sanal bir cemaat özelliği gösteren mizantropistler sürekli yenilenen, değişen sanal dünyada farklı düzeylerde ilişkiler sergileyerek yeni bir sosyalleşme ve iletişim sürecinde yer almaktadırlar.

KAYNAKÇA

- Adanır, O. (2008), Simülasyon Kuramı Üzerine Notlar ve Söyleşiler, Hayalet Kitap Yayınları, İstanbul.
- Ağaoğulları, M.A. (1989), Eski Yunan'da Siyaset Felsefesi, V Yayınları, Birinci Baskı, Ankara.
- Akkaş, İ. (2013) "Çok Yüzlü İlişkiler Ağında Kimlikler ve Sanal Cemaatler", Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3(2), s. 37-53.
- Akmeşe, E. (2020) "Mizantrop Bir Auteur: Zeki Demirkubuz" Sinefilozofi Dergisi, Özel Sayı, s. 570-588.
- Alpman, P.S. (2018). "Sosyal Teorinin Konusu Olarak Kimlik: Sosyal İnşacı Yaklaşım" Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, 21(2), s. 1-28.
- Aydın, Ö.D. (2011). "Düşünce Özgürlüğünün Anlamı ve İşlevi Işığında Düşünce Özgürlüğünü Sınırlamanın Anayasallığı", Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, 1(2), s. 26-63.
- Baudrillard, J. (2011). Simülarklar ve Simülasyon, Doğu Batı Yayınları, (Çev.: Adanır, Oğuz), Ankara.
- Baudrillard, J. (2015). Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği, (Çev.: Adanır, Oğuz), Doğubatı Yayınları, Ankara.
- Bozkurt, V. (1999). "Yıkıcı' Gemeinshaft'tan 'Öteki'siz Postmodern Kabilelere: Sanal Cemaatler", Birikim Dergisi, Sayı 127, s. 65-72, <https://birikimdergisi.com/dergiler/birikim/1/sayi-127-kasim-1999-sayi-127-kasim-1999/2320/sanal-cemaatler/5433>, E.T.:15/10/2020
- Cevizci, A. (1999). Felsefe Sözlüğü, Paradigma Yayınları, Üçüncü Basım, İstanbul.
- Cevizci, A. (2011). Felsefe Tarihi, 3. Baskı, Say Yayınları, İstanbul.
- Çelik, H.; Ekşi, H., (2008). "Söylem Analizi", Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 27(27), s. 99-117.
- Dijilopedi, <https://dijilopedi.com/2020-dunya-internet-sosyal-medya-ve-mobil-kullanim-istatistikleri/>, E.T.: 10.06.2020.
- Dikmen, M. (2016). Jean Baudrillard ve Postmodernizm, Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Felsefe Tarihi Bilim Dalı, Bursa.
- Dursun, Ö.Ö., Barut, E. (2016). "Sosyal Medyanın Yeni Sorunsalı: Sanal Kimlikler", Eğitim Teknolojileri Okumaları, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, s. 535-551.
- Elitaş, T., Keskin, S. (2014). "Sanal Aidiyet Bağlamında Zihinsel Diaspora: Facebook Örneği", Atatürk İletişim Dergisi, (7), s. 161-187.

- Fairdough, "Critical Discourse Analysis", içinde: Lewis-Beck, M.; A. Bryman ve T.F. Liao. (2004), The Sage Encyclopedia of Social Science Research Methods, Sage Publications, s. 214-216.
- Flaubert, G. (2010). Bir Delinin Anıları, Birinci Baskı, Çev.: Zeybek, Burak, Sel Yayıncılık, İstanbul.
- Gibson, A. (2017). Misanthropy: The Critique of Humanity, Bloomsbury, London
- Gül, S. U. (2010). Küreselleşme ve Kimlik, Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Malatya.
- Güzel, M. (2015). Gerçeklik İlkesinin Yitimi: Baudrillard'ın Simülasyon Teorisinin Temel Kavramları, Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi, (19), s. 65-84.
- Habermas, J. (2015). Kamusallığın Yapısal Dönüşümü, 13. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Karapınar, A. (2017). "Gerçeklik ve Hiper Gerçeklik; Baudrillard ve G. Debord Anlatılarından Hareketle 'Hakikatin Yeniden İnşası'" Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 10(53), s. 513-518.
- Kaya, R. (2012). Shakespeare'ın Othello Oyunundaki Iago Karakterinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.
- Megill, A. (1998). Aşırılığın Peygamberleri: Nietzsche, Heidegger, Foucault, Derrida, Bilim ve Sanat Yayınları Birinci Basım, (Çev.: Birkan, Tuncay), Ankara.
- Metin, O., Karakaya, Ş. (2017). "Jean Baudrillard'ın Perspektifinden Sosyal Medya Analizi Denemesi", Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19(2), s. 109-121.
- Moliere, (2021). İnsandan Kaçan, Hasan Ali Yücel Klasikleri Dizisi, (Çev.: Bedrettin Tuncel), VI. Basım, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul.
- Moxon, S. (2018). "Misogyny Has No Scientific Basis of Any Kind: The Evidence Is of Philogyny – And Misandry", New Male Studies, 7(2), s. 26-42.
- Okul, T. (2016). Sanal Organizasyonlar: Kuşadası'ndaki Seyahat İşletmesi Yöneticileri Üzerine Bir Değerlendirme, Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Aydın.
- Özdemir, A. (2017). "Doğum Kontrol Teşviklerinden En Az Üç Çocuğa: Tarihsel Süreçte Türkiye'de Antinatalist ve Pronatalist Politikaların Seyri", International Journal Of Political Studies, Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi, 3(3), s. 65-75.
- Pickering, M.J. (2004). "Qualitative Content Analysis", içinde Lewis-Beck, M.; A. Bryman ve T.F. Liao (2004), The Sage Encyclopedia of Social Science Research Methods, Sage Publications, s. 889-890.
- Rheingold, H. (1994). "The Virtual Community: Homesteading on the Electronic Frontier", Harpel Perennial, Newyork.
- Sarıbek, M.Z. (2017). "Sosyal Medyada Kimlik İnşası Bağlamında Düşman İmgesi", II. Uluslararası İletişim Bilimi ve Medya Araştırmaları Kongresi, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü.
- Schweizer, B. (2010). "Learning to Hate God", Appeared in The Chronicle Review, p. 1-5.

- Subaşı, N. (2005). “İnternet ve Sanal Cemaat Tartışmaları”, içinde İnternet Toplum Kültür, Derleyenler: Binark, M., Kılıçbay, B. Epos Yayınları, Ankara, s. 106-117.
- The Oxford Thesaurus, https://turuz.com/storage/Dictionary/2018/0993-The_Oxford_Thesaurus-An_A-Z_Dictionary_Of_Synonyms-İngiliz-2062s.pdf, E.T. 29.03.2021.
- Timisi, N. (2005). Sanallığın Gerçekliği: İnternetin Kimlik ve Topluluk Alanlarına Girişi, ‘İnternet, Toplum, Kültür’, Derleyenler: Binark, M., Kılıçbay, B. Epos Yayınları, Ankara.
- Topakkaya, A. (2008). “Tarihsel Materyalizm Bağlamında Marx’ı Yeniden Okumak” Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 1(3), s. 379-395.
- Tönnies, F. (2000). Gemeinschaft ve Gesellschaft: Şehir ve Cemiyet, Yayına Haz. Ahmet Aydoğan, İz yayıncılık, İstanbul.
- Yanıklar, C. (2014). “Sanal Topluluklar ve Geleneksel Topluluklar Arasındaki Farklılıkların Sosyolojik Bir Analizi”, Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, 17(1), s. 159-190.